

Ebeveynlerin Sosyal Becerileri ile Okul Öncesi Çocukların Zorba-Kurban Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*

Examination of the Relationship Between Parents' Social Skills and Preschool Children's Bully-Victim Behaviors

Feyzanur ONAT¹, Arzu ÖZYÜREK²

Özet

Bu çalışmada, ebeveynlerin sosyal becerileri ile okul öncesi çocukların zorba-kurban davranışları arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışma grubunu okul öncesi eğitime devam eden 3-6 yaş aralığındaki 113 çocuk ile bu çocukların ebeveynleri (n=113) oluşturmaktadır. Veri toplamada Zorba-Kurban Çocuk Davranışlarını Değerlendirme Formu ve Sosyal Beceri Envanteri kullanılmıştır. Çocukların zorba-kurban davranışları, okul öncesi sınıf öğretmenleri tarafından değerlendirilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz kullanılmış, değişkenlerin normallik dağılımına göre t Testi, ANOVA, Mann Whitney U Testi, Kruskal Wallis H Testi ile Spearman Brown Korelasyon Katsayısı kullanılmıştır. Çocuklarda zorba-kurban-pasif zorba olma durumunun çocuğun yaşı, kardeş sayısı, ebeveynin yaşı, ebeveynin öğrenim durumu göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Çalışmada ebeveynlerin yaşı ile duygularını yönetme becerileri arasında anlamlı fark bulunmuştur. Yaşı 31-35 ve üstü ebeveynlerin duyguları yönetme becerisinin yaşı 41 ve üzeri olan ebeveynlerden daha fazla olduğu, ilköğretim mezunu ebeveynlerin duyguları yönetme becerilerinin lisansüstü mezunlarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Çalışmada ebeveynlerin sosyal becerileri ile çocukların zorba-kurban-pasif zorba davranışları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Gelişim, Sosyal Beceriler, Okul Öncesi Dönem, Zorbalık, Zorba-Kurban Davranışları

Abstract

In this study, it was examined the relationship between parents' social skills and their preschool children's bully-victim behaviors. The study group consists of 113 children between the ages of 3 and 6 who attend pre-school education and their parents (n=113). Bully-Victim Child Behaviors Evaluation Form and Social Skills Inventory were used to collect data. The bully-victim behaviors of the children were evaluated by their preschool teachers. Descriptive analysis was used in the analysis of the data, t-Test, ANOVA, Mann Whitney U Test, Kruskal Wallis H Test and Spearman Brown Correlation Coefficient were used according to the normality distribution of the variables. It was found that the status of being a bully-victim-passive bully in children did not differ according to the age of the child, the number of siblings, the age of the parent, the education level of the parent. In the study, a significant relationship was found between the age of the parents and their ability to manage their emotions. It was seen that the ability of parents aged 31-35 and

¹Milli Eğitim Bakanlığı

²Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Karabük

ORCID:

F.O.: 0000-0002-0225-8721

A.Ö.: 0000-0002-3083-7202

Corresponding Author:

Feyzanur ONAT

Email:

feyzanuronat@gmail.com

Citation: Onat, F. ve Özyürek, A. (2024). Ebeveynlerin sosyal becerileri ile okul öncesi çocukların zorba-kurban davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 14 (2): 207-223.

Submitted: 02.01.2024

Accepted: 13.06.2024

over to manage emotions was higher than parents aged 41 and over, and parents who were primary school graduates had higher ability to manage emotions than those with graduate degrees. In the study, it was determined that there was no significant relationship between parents' social skills and children's bully-victim-passive bully behaviors.

Keywords: Social Development, Social Skills, Preschool Period, Bullying, Bully-Victim Behaviors

1. GİRİŞ

Çocukların sosyal gelişimlerinin büyük kısmını, akran ilişkileri oluşturmaktadır. Okul öncesi dönemde çocukların yaşlılarıyla orantılı ve paralel sosyal kazanımlar edinmesi beklenir. Okul öncesi dönemde gelişim oldukça hızlıdır ve bu zaman diliminde akran zorbalığıyla karşılaşmak, çocukların sosyal ve duygusal gelişim açısından olumsuz etkilenmelerine sebep olabilmektedir. Zorbalık davranışı birçok çocuğun okuldan uzaklaşmasına, uyum problemlerini göstermelerine ve okulda olumsuz duygular beslemelerine sebep olabilmektedir. Erken yaşlarda bu tür olumsuz davranışlarla karşılaşan çocuklarda, uzun süreli istenmeyen etkiler bırakabilmektedir (Korkut ve Özyürek, 2022).

Sosyalleşme, kişinin sosyal yaşama hazırlanma, bütünleşme ve uyum gösterme süreçlerini içerisinde bulundurmaktadır. Bu süreç dahilinde kişi kendini toplumun ondan beklentilerine hazırlar. Bununla birlikte sosyalleşme, kişinin toplum yaşamında ihtiyacı olan eğilim, bilgi, beceri, benlik algılarının gelişimi ve özümlemesini içermektedir (Ceylan, 2017). Akran ilişkileri, aynı yaşta ve benzer gelişimde, olgunluk seviyesinde, değer, yaşantı, hayat stili ve sosyal bağlamları paylaşanlar arasındaki süreklilik gösteren etkileşimlerdir (Gülay, 2009). Duyuşsal ve sosyal yeterlilikler, okul öncesi dönemde çocukların akran ilişkilerini etkilemektedir. Duyuşsal ve sosyal yeterliliklerle akran ilişkileri, çocukların okula uyumları ve performanslarıyla bağlantılı bulunmaktadır (Dunsmore vd., 2008). Çocukların yaşlılarıyla ve büyükleriyle pozitif ilişkiler oluşturabilmesi için prososyal davranışları kavramaları ve uygulamaları önemlidir. Prososyal davranışlar ortaya koyan çocukların sosyal yeterlilik düzeylerinin, dışlanan çocuklara nazaran daha iyi olduğu keşfedilmiştir (Dinçer vd., 2019).

Zorbalık herhangi bir kışkırtma durumu olmadan, sistematik tekrarlayan ve yoğun olarak bir bireyin kendinden daha az güçlü olan birine şiddet uyguladığı saldırganlık biçimi olarak tanımlanmaktadır (Gülay Ogelman, 2016). Akran zorbalığı sürecinde bireylerin üstlendikleri farklı roller bulunmaktadır. Bunlar zorba, pasif zorba, seyirci, kurban gibi rollerdir. Zorba, gücüne güvenerek hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve davranış özgürlüğü tanımayan kimse olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Zorbalığı destekleyen, fakat bire bir zorbalığı yapmayan ve aktif olarak zorbalığa dahil olmayanlar "destekleyici-pasif zorba" şeklinde adlandırılmaktadır (Koçer ve Akduman, 2019). Saldırganlığa maruz kalanlar, "kurban" olarak tanımlanırken zorbalık gördüklerinde buna karşı koymayıp pasif kalarak içe kapananlar "pasif zorba" olarak tanımlanmaktadırlar. "Aktif kurbanlar" ise hem zorba hem kurban rolünde olabilmekte, saldırgan davranışlar gösterebilmekte ve kışkırtıcı davranarak daha güçlü kişilerin şiddetine maruz kalabilmektedirler (Gülay Ogelman, 2016). Zorbalıkla ilgili çalışmalarda, genel olarak zorba ve mağdurların bireysel özelliklerine odaklanılmıştır. Fakat bunlar zorbalığın yalnızca bir parçasıdır. 1990'lı yılların bitimine doğru yapılan çalışmalarda zorbalığın, zorba ve mağdur dışında daha büyük grup fenomenlerinden oluştuğuna değinilmiştir (Saarento ve Salmivalli, 2015).

Çocuklar, aile ilişkilerinden ve ev ortamından etkilenmektedirler. Zorba çocukların genel olarak zayıf aile ilişkilerine, olumsuz bağlanma stiline, olumsuz ebeveyn algısına sahip olmaları muhtemeldir. Ev ortamında şiddet gösteren ebeveynini örnek alan çocuk aynı davranışı gösterebilir veya şiddet gören ebeveyni gibi içe dönük olup zorbalığa maruz kalabilir (Uysal ve Dinçer, 2012). Çocuklar ailelerinden öğrendikleri çeşitli deneyim ve davranışlarla problemlerini

çözümleme yoluna giderler. Öz düzenleme yetileri gelişmemiş çocukların akran ilişkilerinde sıkıntılar meydana geldiği gözlemlenmiştir (Mercan ve Yükselen, 2022).

Zorbalığın çocuk ve ergenlerin gelişiminde ciddi risk faktörü oluşturduğu ve yaşamı olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir (Repo ve Sajaniemi, 2015). Yapılan araştırmalar akran zorbalığının okul öncesi çocuklarda bile meydana geldiğini ve bunun anaokulu ortamında ciddi sorunlar teşkil ettiğini göstermiştir. Okulda zorbalık ve saldırganlık davranışları, çocuklar üzerinde fiziksel ve psikolojik olarak çeşitli sorunlara sebep olmaktadır. Baş ağrısı, mide bulantısı, uyku problemleri, yeme güçlükleri, dikkat problemleri, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, sosyal kaygı, saldırganlığın artması gibi belirtiler gözlemlenebilmektedir (Totan ve Yöndem, 2007). Zorbalık sürecine dahil olan öğrencilerin sosyal becerileri üzerinde yapılan çalışmalarda, zorba-kurbanların duygu düzenleme ve öz kontrol becerilerinde özellikle kişilerarası problem çözme becerilerinde, sosyal bakım konusunda yeterli beceriye sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Çocukların grup kabulünde, antisosyal ve prososyal davranışların bir arada bulunmasıyla bağlantılı olduğu ve çekici kişisel özelliklerde baskın olduklarına değinilmiştir. Ayrıca bu özellikleri saldırganlıkla bir arada kullanan öğrencilerin daha popüler olma yöneliminde olduklarına vurgu yapılmıştır (Postigo vd., 2012). Okul öncesi yıllardan itibaren çocuklarda akran zorbalığı kişisel veya çevresel faktörlerden etkilenmektedir. Akran zorbalığının önlenmesinde ise olası nedenlerin önüne geçecek uygulamalar, özellikle sosyal beceriler ve arkadaşlık becerilerinin geliştirilmesi hem zorba hem de zorbalık mağduru çocukların korunmasında önemli görülmektedir.

Zorbalıkla ilgili araştırmalarda aile nitelikleri, ev ve akranlarla ilişkiler önemli unsurlardandır. Ailedeki çocuk yetiştirme tutumları, aile içi şiddet, bağlanma davranışları gibi unsurlar zorbalık davranışlarını açıklayan etkenler arasındadır. Ayrıca ailenin çocuk üzerindeki kontrolü, denetimci tutumları, ilgisi ve çocukla iletişimi de zorba veya kurban durumlarıyla ilişkilendirilmiştir (Totan ve Yöndem, 2007). Zorbalık davranışında davranışın ortaya çıkmadan önce gerekli tedbirlerin alınması ve önlenmesi, risk faktörlerinin belirlenmesi önemlidir. Gelişimin kritik olduğu erken çocukluk döneminden itibaren müdahalenin yapılması gerekmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların çoğunlukla ergenlik dönemini ve daha büyük yaş gruplarını kapsadığı görülmektedir. Ergenlerde sosyal medyanın da etkisiyle zorbalık, okuldan eve taşınmaktadır ve kesintisiz bir şekilde devam etmektedir. Akranlarla olumlu etkileşim çocuklarda birçok gelişim alanında fayda sağlarken zıt yönde etkileşim de pek çok soruna sebep olabilmektedir (Özyürek ve Kurnaz, 2019).

Yaşamın ilk zamanlarında çocuğun ailesi ve çevresiyle olumlu sosyal ilişkiler kurabilmesi, yaşamın sonraki yıllarında da bunun devam etmesinde etkili olacak olumlu ilişkiler kurmada ve sosyalleşmede çocuğa katkı sağlayacaktır. Çocukların davranış problemlerinin altında yatan temel sebep etkili iletişimin yeterince kurulmamış olmasıdır. Çocukların davranışlarını ve davranış bozukluklarını tanımış ve öğrenmiş olan ebeveynler, çocuklarıyla daha sağlıklı bir ilişki içinde olabilir ve çocukların gelişimine fayda sağlayabilecek hareket ve durumlarda bulunabilirler. Ebeveynlerin aralarındaki olumsuz iletişim, çocukları da etkilemektedir. Çocukların sosyal becerilerini geliştirme ve sosyal duygusal gelişimleriyle ilgili ebeveynlerin iletişim becerilerinin gelişmiş olması önem teşkil etmektedir (Köyceğiz ve Özbey, 2019). Çocukların sosyal gelişim sürecinde aileler ve akranlar önemli etkilere sahiptir. Aile ve akranlar çocuğun sosyal gelişim sürecinde birbirlerini karşılıklı etkilediği vurgulanmıştır. Ebeveyn çocuk etkileşimi ve ebeveyn disiplin uygulamaları gibi akran ilişkilerin ailesel öncülleriyle ilgili birçok bilgi bulunsa da ailede öğrenilen davranışların akran ortamına aktarımıyla ilgili bilginin az olduğu söylenmiştir (McDowell vd., 2002). Bu verilerden yola çıkarak bu çalışmanın önemli olduğu ve literatürde daha sonra yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, nicel bir araştırma türü olup genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli çalışmanın evreninden seçilmiş örneklemin nicel olarak incelenmesini ve en az iki olmak üzere değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesini sağlayan tarama modelidir (Yetgin, 2020).

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Ankara İli Keçiören ilçesindeki, resmi okul öncesi eğitim kurumlarından 113 çocuk ve 113 çocuğun ebeveynleri oluşturmuştur. Kolayda örnekleme yöntemiyle belirlenen okul öncesi eğitim kurumlarında, çalışmaya katılmaya gönüllü ebeveynlerle çalışmayla ilgili onam verdikleri çocukları çalışma grubunda yer almıştır. Kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminde zaman ve çabadan tasarruf sağlamak, amaçlı rastgele örnekleme ise rastgele seçilen durum örneklerini araştırmanın amacına göre tasnif etmek söz konusudur (Baltacı, 2018).

Çalışma grubundaki ebeveynlerin %92,9'u kadın ve %7,1'i erkek, %19,5'i 25-30 yaş, %38,9'u 31-35 yaş, %29,2'si 36-40 yaş ve %12,4'ü 41 yaş ve üzeri yaş grubunda; %10,6'sı ilköğretim, %33,6'sı lise, %42,5'i lisans ve %13,3'ü lisansüstü mezunu olup %44,2'si herhangi bir işte çalışmamakta, %23'ü öğretmen, mühendis ve hemşire gibi profesyonel mesleğe sahip, %13,3'ü memur ve %19,5'i serbest meslek sahibidir. Çalışma grubundaki ebeveynlerin okul öncesi dönem çocukları %49,6 kız ve %50,4 erkektir; %35,4'ü 4 yaş, %51,3'ü 5 yaş ve %13,3'ü 6 yaşındadır. Çekirdek aileye sahip olma oranı %91,2, geniş aile %5,3 ve tek ebeveynli aile %3,5'tir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplamada çocuk ve aileye ilişkin bilgilerin sorgulandığı bir kişisel bilgi formu, Zorba ve Kurban Davranışları Değerlendirme Formu (ZKDF) ve Sosyal Beceri Envanteri (SOBE) kullanılmıştır. ZKDF, Kurnaz ve Özyürek (2018) tarafından zorba-kurban çocuk davranışlarını belirlemek amacıyla geliştirilmiş, "Zorba-Çocuk Davranışları", "Kurban-Çocuk Davranışları" ve "Pasif Zorba-Çocuk Davranışları" olmak üzere üç alt boyuttan ve 32 maddeden oluşan bir ölçektir. Evet (1 puan) /Hayır (0 puan) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçek öğretmenler tarafından doldurulmaktadır. Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları için okul öncesi ve ilkokulda bulunan 176 çocuğun verisi kullanılmış, KR-20 iç tutarlılık katsayısı alt boyutlar için sırasıyla 0,86, 0,88 ve 0,71 bulunmuştur. Ölçekten 0-32 arası puan alınmakta, alt boyutlardan alınan yüksek puan, çocuğun zorba-kurban-pasif zorba olma eğiliminin hangisinin daha baskın olduğu hakkında fikir vermektedir. Puanlar artması zorba, kurban ve pasif zorbalığın arttığını göstermektedir. Bu çalışmada ise ZKDÖ için yapılan KR-20 analizi sonucunda güvenirlik katsayıları alt boyutlar için sırasıyla 0,89, 0,86 ve 0,70 bulunmuştur.

SOBE, Aydoğan ve Özyürek (2016) tarafından, 14 yaş ve üzerinde olan bireyler için sosyal becerilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiş bir ölçektir. Tanışma, Dinleme, Konuşma, Nezaket, Duyguları Yönetme, İş Birliği Becerileri olmak üzere altı alt boyut ve 60 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5'li likert tipi (1. Hiçbir zaman, 2. Nadiren, 3. Bazen/Ara sıra, 4. Sık sık, 5. Her zaman) derecelendirmeye sahiptir. Ölçeğin Cronbach Alpha değerleri alt boyutlar için sırasıyla 0,85, 0,82, 0,88, 0,90, 0,92, 0,94 ve 0,98 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin test-tekrar test korelasyonu $r=0,550$ ($p<0,01$) olarak hesaplanmıştır. Ölçekten 60-300 arası puan alınmakta, yüksek puan ilgili alt boyutla ilgili sosyal beceri düzeyini göstermektedir. Bu çalışmada ise SOBE için yapılan Cronbach Alfa güvenirlik katsayıları alt boyutlar için sırasıyla 0,54, 0,70, 0,78, 0,86, 0,84, 0,87 ve toplam ölçek için 0,94 bulunmuştur. SOBE Tanışma Becerileri alt boyutu için güvenirlik düzeyi düşük görünse

de ölçeğin toplamı dikkate alındığında güvenilirliğin kabul edilebilir düzeyde olduğuna ve genel yapının korunması amacıyla tüm alt boyutların kullanılmasına karar verilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Ölçek izinleri, etik ve resim izinlerin alınmasının ardından, SOBE ebeveynlere gönderilerek doldurmaları istenmiş, ZKDF ise çocuklar için okul öncesi sınıf öğretmenleri tarafından doldurulmuştur. Veriler bilgisayar ortamına girilerek analize hazırlanmıştır. Verilerin normallik dağılımı Kolmogorov Smirnov, çarpıklık ve basıklık değerleriyle histogram grafiklerine göre incelenmiştir. ZKDF alt boyut puanları Kolmogorov Smirnov anlamlılık değerinin 0,05'in altındadır. Ayrıca çarpıklık (Zorba: 8,62; Kurban: 10,61; Pasif Zorba: 7,40) ve basıklık değerlerinin (Zorba: 3,45; Kurban: 14,73; Pasif Zorba: 5,19) +3 ve üzerinde olduğu, histogram grafiklerinin ise tek tepeli bir yapı oluşturmadığı görülmüştür. Buna göre ZKDF puanlarının normal dağılmadığına ve verilerin analizinde parametrik olmayan testlerin kullanılmasının uygun olduğuna karar verilmiştir. SOBE İş birliği Becerileri alt boyutu ve toplam puanları Kolmogorov Smirnov anlamlılık değeri 0,05'in üzerinde, diğerlerinde ise 0,05'in altında; alt boyut ve toplam puanları çarpıklık (Tanışma: 1,90, Dinleme: 1,92; Konuşma: 1,49; Nezaket: 1,85; Duyguları Yönetme: 0,09; İş Birliği Becerileri: 0,56; toplam: 1,59) ve basıklık değerlerinin (Tanışma: 0,90; Dinleme: 1,99; Konuşma: 0,39; Nezaket: 0,28; Duyguları Yönetme: 1,41; İş Birliği Becerileri: 1,42; toplam: 0,53) ± 2 aralığında olduğu, histogram grafiklerinin ise tek tepeli bir yapı oluşturduğu görülmüştür. Buna göre SOBE puanlarının normal dağıldığına ve verilerin analizinde parametrik testlerin kullanılmasının uygun olduğuna karar verilmiştir. ZKDF verilerinin normal dağılıma uygun olmadığı görüldüğünden parametrik olmayan analizlerden, SOBE veriler normal dağıldığından parametrik analizlerden yararlanılmıştır. Ölçek puanları betimsel analizleri verilmiş, ZKDF için ikili değişkenlerde Mann Whitney U, üç ve üzeri değişkenlerde Kruskal Wallis H testi, SOBE analizlerinde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve iki ölçek puanı arasındaki ilişkinin incelenmesinde Spearman Brown Korelasyon katsayısı kullanılmıştır. ANOVA sonuçlarının anlamlı çıkması durumunda farkın kaynağının belirlenmesinde Scheffe Testi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Tablo 1'de çocukların ZKDF ve ebeveynlerin SOBE betimsel analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 1. Çocukların ZKDF ve Ebeveynlerin SOBE Puanları Betimsel İstatistik Sonuçları

ZKDF	n	En düşük	En yüksek	Ortalama	S
Zorba	113	0,00	11,00	1,63	2,85
Kurban	113	0,00	14,00	1,55	2,57
Pasif Zorba	113	0,00	5,00	0,76	1,19
SOBE					
Tanışma	113	15,00	25,00	21,95	2,41
Dinleme	113	18,00	30,00	26,60	2,66
Konuşma	113	26,00	45,00	37,28	4,16
Nezaket	113	24,00	40,00	36,40	3,83
Duyguları Yönetme	113	49,00	85,00	68,69	7,55
İş birliği	113	45,00	75,00	62,13	7,11
Toplam	113	194,00	293,00	253,07	21,78

Tablo 1 incelendiğinde çalışma grubundaki okul öncesi çocukların ZKDF Zorba alt boyut ortalama puanlarının $1,63 \pm 2,85$, Kurban alt boyut ortalama puanlarının $1,55 \pm 2,57$ ve Pasif Zorba alt boyut ortalama puanlarının $0,76 \pm 1,19$ olduğu; ebeveynlerinin SOBE Tanışma alt boyut ortalama puanlarının $21,95 \pm 2,41$, Dinleme alt boyut ortalama puanlarının $26,60 \pm 2,66$, Konuşma alt boyut ortalama puanlarının $37,28 \pm 4,16$, Nezaket alt boyut ortalama puanlarının $36,40 \pm 3,83$, Duyguları

Ebeveynlerin Sosyal Becerileri ile Okul Öncesi Çocukların Zorba-Kurban Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Yönetme alt boyut ortalama puanlarının $68,69 \pm 7,55$, İş Birliği alt boyut ortalama puanlarının $62,13 \pm 7,11$ ve toplam puanlarının $253,07 \pm 21,78$ olduğu görülmektedir. Buna göre, çalışma grubundaki çocukların zorba, kurban ve pasif zorba olma düzeylerinin oldukça düşük olduğu; ebeveynlerin tanışma, dinleme, konuşma, nezaket, duyguları yönetme, İş Birliği ve genel olarak sosyal beceri düzeylerinin ortanın üzerinde olduğu söylenebilir.

Tablo 2’de çocukların cinsiyetine, Tablo 2’te yaşlarına ve Tablo 3’te kardeş sayılarına göre ZKDF puanları analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 2. Çocukların Cinsiyetine Göre ZKDF Puanları Mann Whitney U Testi Sonuçları

ZKDF	Cinsiyet	n	\bar{x}	S	U	p
Zorba	Kız	56	1,37	2,91	1324,00	0,075
	Erkek	57	1,89	2,78		
Kurban	Kız	56	1,51	2,57	1517,50	0,628
	Erkek	57	1,59	2,58		
Pasif Zorba	Kız	56	0,76	1,11	1521,00	0,620
	Erkek	57	0,75	1,28		

Tablo 2 incelendiğinde, çalışma grubundaki çocukların cinsiyeti ile ZKDF alt boyutları puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p > 0,05$). Yani çocukların zorba, kurban veya pasif zorba olma durumları cinsiyete göre değişmemektedir.

Tablo 3. Çocukların Yaşına Göre ZKDF Puanları Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

ZKDF	Yaş	n	\bar{x}	S	χ^2	p
Zorba	4 yaş	40	1,40	2,10	0,392	0,822
	5 yaş	58	1,86	3,25		
	6 yaş	15	1,40	3,01		
Kurban	4 yaş	40	2,00	3,33	0,249	0,883
	5 yaş	58	1,34	2,10		
	6 yaş	15	1,20	1,69		
Pasif Zorba	4 yaş	40	0,82	1,41	0,048	0,976
	5 yaş	58	0,72	1,05		
	6 yaş	15	0,73	1,16		

Tablo 3 incelendiğinde, çalışma grubundaki çocukların yaşı ile ZKDF alt boyutları puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p > 0,05$). Yani çocukların zorba, kurban veya pasif zorba olma durumları yaşlarına göre değişmemektedir.

Tablo 4. Çocukların Kardeş Sayısına Göre ZKDF Puanları Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

ZKDF	Kardeş Sayısı	n	\bar{x}	S	χ^2	p
Zorba	Tek çocuk	35	1,37	2,31	2,943	0,230
	İki kardeş	52	2,05	3,29		
	Üç ve üzeri kardeş	26	1,15	2,49		
Kurban	Tek çocuk	35	0,91	1,46	1,747	0,418
	İki kardeş	52	1,82	2,79		
	Üç ve üzeri kardeş	26	1,88	3,15		
Pasif Zorba	Tek çocuk	35	0,57	1,19	3,029	0,220
	İki kardeş	52	0,90	1,17		
	Üç ve üzeri kardeş	26	0,73	1,25		

Tablo 4 incelendiğinde, çalışma grubundaki çocukların kardeş sayısı ile ZKDF alt boyutları puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$). Yani çocukların zorba, kurban veya pasif zorba olma durumları onların kardeş sayısına göre değişmemektedir.

Tablo 5'te ebeveynlerin yaşına, Tablo 6'da öğrenim durumlarına göre SOBE puanları ANOVA Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5. Ebeveynin Yaşına Göre SOBE Puanları ANOVA Sonuçları

SOBE	Yaş	n	\bar{x}	S	F	p
Tanışma Becerileri	25-30 yaş	22	21,72	2,39	0,131	0,942
	31-35 yaş	44	21,90	2,82		
	36-40 yaş	33	22,12	1,98		
	41 yaş ve üzeri	14	22,07	2,12		
Dinleme Becerileri	25-30 yaş	22	26,72	2,33	0,607	0,612
	31-35 yaş	44	26,65	2,72		
	36-40 yaş	33	26,81	2,55		
	41 yaş ve üzeri	14	25,71	3,26		
Konuşma Becerileri	25-30 yaş	22	37,50	4,78	0,770	0,513
	31-35 yaş	44	37,86	4,51		
	36-40 yaş	33	36,84	3,79		
	41 yaş ve üzeri	14	36,14	2,53		
Nezaket Becerileri	25-30 yaş	22	36,90	3,58	0,711	0,547
	31-35 yaş	44	36,45	4,22		
	36-40 yaş	33	36,57	3,56		
	41 yaş ve üzeri	14	35,07	3,60		
Duyguları Yönetme Becerileri	25-30 yaş	22	69,50	7,92	4,493	0,005*
	31-35 yaş	44	70,52	7,14		
	36-40 yaş	33	68,33	7,89		
	41 yaş ve üzeri	14	62,50	3,63		
İş Birliği Becerileri	25-30 yaş	22	64,22	6,91	1,043	0,377
	31-35 yaş	44	62,29	7,04		
	36-40 yaş	33	61,06	7,47		
	41 yaş ve üzeri	14	60,85	6,76		
Toplam	25-30 yaş	22	256,59	22,12	1,599	0,194
	31-35 yaş	44	255,70	22,29		
	36-40 yaş	33	251,75	22,42		
	41 yaş ve üzeri	14	242,35	15,63		

* $p<0,05$

Tablo 5 incelendiğinde, çalışma grubundaki ebeveynlerin yaşı ile SOBE Duyguları Yönetme alt boyutu arasındaki fark anlamlıdır ($p<0,05$), diğer alt boyutları ve toplam puanları arasındaki fark anlamlı değildir ($p>0,05$). Farkın kaynağının belirlenmesine yönelik yapılan Scheffe Testi sonucuna göre 31-35 yaş grubundaki ebeveynlerin SOBE Duyguları Yönetme alt boyut puanı ($\bar{x}=70,52$) 41 ve üzeri yaşta ebeveynlerin puanından ($\bar{x}=62,50$) anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Yani 31-35 yaşındaki ebeveynlerin duygularını yönetme becerileri 41 yaş ve daha büyük ebeveynlerden daha fazladır.

Ebeveynlerin Sosyal Becerileri ile Okul Öncesi Çocukların Zorba-Kurban Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Tablo 6. Ebeveynin Öğrenim Durumuna Göre SOBE Puanları ANOVA Sonuçları

SOBE	Öğrenim	n	\bar{x}	S	F	p
Tanışma Becerileri	İlköğretim	12	21,33	1,87	1,622	0,188
	Lise	38	22,15	2,17		
	Lisans	48	21,62	2,81		
	Lisansüstü	15	23,00	1,60		
Dinleme Becerileri	İlköğretim	12	26,91	1,83	0,213	0,887
	Lise	38	26,78	2,34		
	Lisans	48	26,39	2,95		
	Lisansüstü	15	26,53	3,13		
Konuşma Becerileri	İlköğretim	12	37,66	4,07	0,485	0,693
	Lise	38	37,84	3,68		
	Lisans	48	36,79	4,70		
	Lisansüstü	15	37,13	3,27		
Nezaket Becerileri	İlköğretim	12	38,41	2,02	1,252	0,295
	Lise	38	36,21	3,97		
	Lisans	48	36,18	4,17		
	Lisansüstü	15	36,00	3,16		
Duyguları Yönetme Becerileri	İlköğretim	12	74,58	5,91	3,757	0,013
	Lise	38	68,97	8,16		
	Lisans	48	68,00	7,34		
	Lisansüstü	15	65,46	5,37		
İş Birliği Becerileri	İlköğretim	12	65,50	7,70	1,671	0,177
	Lise	38	62,81	7,31		
	Lisans	48	61,43	6,71		
	Lisansüstü	15	59,93	6,94		
Toplam	İlköğretim	12	264,41	16,60	1,692	0,173
	Lise	38	254,78	21,31		
	Lisans	48	250,43	24,07		
	Lisansüstü	15	248,06	16,28		

*p<0,05

Tablo 6 incelendiğinde çalışma grubundaki ebeveynlerin öğrenim durumu ile SOBE Duyguları Yönetme alt boyutu arasındaki fark anlamlıdır (p<0,05), diğer alt boyutları ve toplam puanları arasındaki fark anlamlı değildir (p>0,05). Farkın kaynağının belirlenmesine yönelik yapılan Scheffe Testi sonucuna göre ilköğretim mezunu ebeveynlerin SOBE Duyguları Yönetme alt boyut puanı (\bar{x} =74,58) lisansüstü mezunu ebeveynlerin puanından (\bar{x} =65,46) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Yani ilköğretim mezunu ebeveynlerin duygularını yönetme becerileri lisansüstü ebeveynlerden daha fazladır.

Tablo 7'de çocukların ZKDF ve ebeveynlerin SOBE puanları arasındaki ilişkiye dair Spearman Brown Korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 7. ZKDF ve SOBE Puanları Spearman Brown Korelasyon Analizi Sonuçları

SOBE		ZKÇDF		
		Zorba	Kurban	Pasif zorba
Tanışma	r	-0,064	0,145	0,154
	p	0,503	0,125	0,103
Dinleme	r	0,134	0,179	0,091
	p	0,157	0,058	0,336
Konuşma	r	-0,142	0,034	0,053
	p	0,133	0,721	0,576
Nezaket	r	0,153	0,072	0,076
	p	0,106	0,446	0,424
Duyguları Yönetme	r	0,033	0,067	0,092
	p	0,728	0,481	0,335
İş birliği	r	-0,032	-0,004	0,067
	p	0,738	0,966	0,479
Toplam	r	0,001	0,078	0,105
	P	0,995	0,409	0,266

Tablo 7'ye göre çalışma grubundaki çocukları ZKÇDF alt boyut puanları ile ebeveynlerin SOBE alt boyut ve toplam puanları arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p>0,05$). Yani çocukların zorba, kurban veya pasif zorba olma durumları ile ebeveynlerinin sosyal becerilerinin ilişkili olmadığı görülmektedir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Okul öncesi çocukların zorba-kurban davranışlarıyla ebeveynlerinin sosyal becerilerinin kişisel bazı değişkenlere göre ve ikisi arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada, elde edilen sonuçlar aşağıda verilerek tartışılmıştır.

Çalışmada genel olarak çocukların zorba-kurban çocuk davranışlarının düşük, ebeveynlerinin sosyal becerilerinin orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Kişisel değişkenlere göre incelendiğinde çocukların zorbalık davranışlarının cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Korkut ve Özyürek (2022) ile Özyürek (2023) çalışmalarında kız çocukların zorbalık davranışlarının erkek çocuklardan daha fazla olduğunu, fakat kurban ve pasif zorba durumlarında cinsiyete göre bir fark olmadığını saptamışlardır. Camodeca vd. (2014), Belacchi ve Farina (2010), Özözen-Danacı ve Çetin (2019), Camodeca ve Capolla (2019), Salı (2014), Tepetaş vd. (2010) çalışmalarında erkeklerin kızlardan daha yüksek oranda zorbalık davranışı sergilediğini saptamışlardır. Hanish vd. (2010) çalışmalarında, benzer şekilde erkeklerin kızlardan daha saldırgan olduğunu belirtmiş ve ek olarak erkeklerden oluşan gruplarda saldırganlığın fazla olduğunu, fakat kızlardan oluşan veya kız-erkek karışık oluşan gruplarda saldırganlığın gözlemlenmediğini belirtmişlerdir. Egbochuku (2007) ise çalışmasında, erkek çocuklarında kız çocuklarına göre hem zorba hem kurban olma durumunun daha fazla görüldüğünü belirtmiştir. Gillies-Rezo ve Bosacki (2003) okul öncesi çocuklarla yaptıkları çalışmada, diğer çalışmalardan farklı olarak kızlarda ve erkeklerde fiziksel zorbalık davranışı gözlemlendiğini belirtmişlerdir. Özyürek (2023) çalışmasında, mizaç ve ebeveyn tutumları gibi faktörlerin zorbalığı etkilediğini belirtmiştir. Görüldüğü gibi çocuklarda zorba-kurban davranışlarına yönelik olarak alan yazında farklı bulgular yer almaktadır. Yapılan tüm çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmesinin nedenleri çalışılan grubun yaşadığı bölge, içinde bulunduğu topluma ait kültürel farklılıklar, çocukların mizacı veya ebeveyn tutumları gibi değişkenler olabilir. Çocukların zorba ve kurban davranışlarının akran ilişkilerine göre değerlendirildiği düşünüldüğünde, akranlara ilişkin özelliklerin veya sınıf ortamında öğretmenin çocuklara yönelik tutumları ve sınıf yönetimine ilişkin davranışlarının da etkisi olacağı düşünülebilir.

Çalışmada okul öncesi çocuklarının zorba-kurban-pasif zorba olma durumlarının yaşlarına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Ural vd. (2020), Ural vd. (2022), okul öncesi çocuklarla yaptıkları çalışmalarda Şahbaz benzer olarak zorba veya kurban olmanın yaşa bağlı olmadığını bulmuşlardır. Zorbalık davranışları akranlarla en fazla birlikte olma imkânı sunan okul ortamında gerçekleşmekte veya öğrenilmektedir (Şener vd., 2015). Buna bağlı olarak yaşın ve sınıf düzeyinin artışı daha fazla akran etkileşimi ve dolayısıyla daha fazla zorbalık davranışı anlamına gelebilir. Tanrikulu vd. (2021) 36-48 aylık çocukların sözel zorbalık davranışlarının 49-60 ve 61-70 aylık çocuklardan anlamlı şekilde arttığını saptamışlardır. Okul öncesi çocuklarda zorbalığın incelendiği bir çalışmada, okul öncesinde fiziksel saldırganlığın iki ile üç yaş arasında daha belirgin olduğu, iki ile üç yaşındaki erkek çocuklarında bu durumun üç ile dört yaş arasındaki erkek çocuklarından daha yüksek olduğu, kızlarda ise üç-dört yaş arasında fiziksel saldırganlığın neredeyse olmadığı belirtilmiştir (Douvlos, 2019). Yapılan diğer çalışmalarda da benzer olarak okul öncesinde daha küçük yaştaki çocuklarda daha büyük çocuklara göre fiziksel saldırganlığın daha fazla görüldüğü bulgusu elde edilmiştir (Perren ve Alsaker, 2006; Jenkins vd., 2017). Jia vd. (2014) çalışmalarında yaş arttıkça saldırganlık düzeyinin arttığını saptamışlardır. Okul öncesinde daha küçük yaşlardaki çocukların, büyük çocuklara göre zorbalık davranışının daha fazla görüldüğü çalışmalar da mevcuttur (Özözen-Danacı ve Çetin, 2019). Okul öncesi yıllar, çocukların okulla ilk tanıştığı ve akranlarıyla belki de ilk kez bir arada olduğu ortam sunmaktadır. Çalışma grubundaki çocukların zorbalık davranışlarının yaşa göre farklılık göstermemesi yaş aralıklarının birbirine yakın olması, gelişimsel özelliklerin benzer olması, 4-6 yaş grubundaki çocuklarda benmerkezciliğin (Atmaca vd., 2021) ve dürtüsellüğün görülmesi (Oral, 2016), çocukların benzer sosyokültürel çevrede bulunmalarından kaynaklanabilir. Ayrıca örneklem sayısının az olması yaş ile zorbalık değişkeni arasında ilişki bulunmamasının nedeni olarak düşünülebilir.

Çalışmada okul öncesi çocukların zorba-kurban-pasif zorba olma durumunun kardeş sayısına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Alan yazında çalışma bulgularına benzer olarak Dinçer ve Uysal (2013), Eslea ve Smith (2000) tarafından okul öncesi çocuklarla yapılan çalışmalarda zorba-kurban olma durumu ile kardeş sayısı değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu bulgular çalışma bulgularını desteklemektedir. Bu bulguların zıttı bir olarak Ostrov vd. (2006) çalışmalarında kardeşe sahip olmanın fiziksel ve ilişkisel saldırganlığı etkilediğini belirtmişlerdir. Tremblay vd. (1999) kardeşe sahip olmanın saldırgan davranışları arttırdığını, Dunn ve Munn (1986) büyük kardeşin saldırgan davranışlarının olmasının küçük kardeşte de saldırgan davranışların görülmesine yol açtığını belirtmişlerdir. Stauffacher ve DeHart (2005) yaptıkları çalışmada kardeşe sahip olmanın akranlara karşı ilişkisel saldırganlığı arttırdığı saptamışlardır. Olumlu kardeş ilişkileri, çocukların sosyal becerilerini de olumlu etkileyeceğinden (Gülay Ogelman ve Sarıkaya, 2014) zorbalık davranışları üzerinde etkili olabilir. Metin Aslan ve Tuğrul (2013) okul öncesi çocuklarla yaptıkları çalışmalarında kardeşi olmayan çocukların kardeşi olan çocuklara göre daha fazla ilişkisel zorbalık davranışı gösterdiğini saptamışlardır ve çalışmada kardeşi olmayan çocukların kardeşi olanlara göre akran ilişkilerinde daha az avantaj sahibi olduklarına değinmişlerdir. Arkadaş, aile ve kardeşlerle iyi ilişkilerin çocukların zorba veya kurban olma durumlarını azalttığı, bu çocukların kendini ve duygularını ifade edebilmeyi etkileyen atılganlık davranışının da daha iyi olduğu belirlenmiştir (Ayaz Alkaya ve Avşar, 2017). Yapılan çalışmalarda farklı bulguların ortaya çıkması, zorbalık davranışlarını etkileyen sosyokültürel çevre, aile ortamı ve çocuklara yönelik ebeveyn tutumları, çocuklara ve sınıf öğretmenlerine ilişkin özelliklerle açıklanabilir.

Çalışmada ebeveynlerin genel olarak sosyal beceri düzeylerinin ortanın üzerinde yüksek olduğu saptanmıştır. Çalışma grubunun sosyal becerileri, katılımcıların öz bildirimine dayalı olarak belirlenmiştir. Yaşam koşulları ve aile yapısı gibi çeşitli nedenlerle, bireyler sosyal yönden

kendilerini orta düzeyde iyi hissettiklerinden değerlendirmelerinde ortanın biraz üzerinde düzeyde sosyal becerilere sahip olduklarını belirtmiş olabilirler.

Çalışmada ebeveynlerin yaşı ile sosyal becerilerden duyguları yönetme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Yaşı 31-35 ve üstü ebeveynlerin duyguları yönetme becerisi 41 yaş ve daha büyük ebeveynlerden yüksek bulunmuştur. Alan yazında Bozkurt (2017) duygusal okuryazarlık ile ebeveynlerin yaşları arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır. Tatar vd. (2018) yaptıkları çalışmada yetişkinlerin sosyal becerilerinin yaşa göre farklılık göstermediğini saptamışlardır. Bu bulguların çalışma bulgularını desteklediği söylenebilir. Sullivan ve Ruffman (2004) yaptıkları çalışmada genç yetişkinlerin sosyal anlayış düzeyinin yaşlı yetişkinlerden daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Bailey ve Henry (2008) yaşın artmasıyla empati düzeyinin azaldığını, McKinnon ve Moscovitch (2007) ise yaşlı yetişkinlerin genç yetişkinlere göre sosyal akıl yürütmelerinin daha az olduğunu belirtmişlerdir. Bu bulguların çalışma bulgularıyla paralel olduğu söylenebilir. Sosyal becerilerin ilk öğrenildiği ortam aile ortamıdır ve yaşam boyu kurulan sosyal ilişkilerle sosyal beceri düzeylerinde değişiklikler görülebilir. Yaşın ilerlemesi ebeveynlik rolleri yanında bireylerin diğer yaşam olaylarına yönelik duygu, tutum ve davranışlarını da etkileyebilir. Yeung vd., (2011) yaptıkları çalışmada, duygu düzenleme becerisinin yaşlılarda genç yetişkinlerden daha iyi olduğunu belirlemişlerdir. Bireyin kendini anlaması ve tanınması, çevreden gelen uyaranlarla şekillenir (Erdoğan, 2008). Yaşları daha ileri olanların genç ve orta yaşta yetişkinlere göre fiziksel sorunları veya hayatları üzerinde daha az kontrol duygusuna sahip olmaları depresyona sebep olan etkenlerdendir (Ross ve Mirowsky, 2008). Buna göre yaşın ilerlemesiyle fiziksel ve duygusal olarak yıpranma olasılığının artması, genç yetişkinlerin duyguları yönetme konusunda daha iyi olmalarının sebebi olarak düşünülmektedir.

Çalışmada ilköğretim mezunu ebeveynlerin duyguları yönetme becerilerinin lisansüstü mezunu ebeveynlerden daha iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Alan yazında yapılan çalışmalarda yetişkinlerin sosyal becerilerin değerlendirilmesinde üniversite mezunlarının sosyal beceri düzeyinin diğer eğitim gruplarından yüksek olduğu (Tatar vd., 2018), anne ve babaların üniversite mezunu olanların ilköğretim birinci kademe mezunu olanlara göre sosyal becerileri daha iyi olduğu (Girgin vd., 2011) belirlenmiştir. Fox vd. (1995), Cousins vd. (1993) çalışmalarında eğitim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin sosyal becerilerinin daha yüksek olduğunu saptamışlardır. Seven (2007), Pettit vd. (1991), Fletcher vd. (1995) çalışmalarında sosyal davranış ile anne öğrenim düzeyi arasında ilişki olmadığını saptamışlardır. Bu çalışmada ise öğrenim düzeyi düşük olan grubun duygularını yönetme becerileri daha yüksek bulunmuştur. Bunun nedeni olarak sosyal beceri kavramının formal olduğu kadar informal durumlardan da etkilenmesi, okulun bunda tek etken olmaması olarak düşünülebilir. Sosyal becerilerin ilk öğrenildiği yerin aile olduğu ve ileriki dönemlerde sosyal davranışların yapı taşı oluşturduğu (Altıntaş, 2019) göz önünde bulundurulduğunda, bireylerin aldığı eğitim dışında yetiştikleri ortam, kültür ve yaşam stillerinin sosyal beceri düzeylerini etkilediği söylenebilir. Bununla birlikte öğrenim düzeyi daha düşük kişilerin iş yükümlülüğü ve stresine daha az maruz kalmış olabilecekleri düşünülmüştür.

Çalışmada çocukların zorba kurban davranışları ile ebeveynlerinin sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Okul öncesi dönem çocuklarda sözel, ilişkisel, dolaylı zorbalık gibi çeşitli zorbalık çeşitlerinin görüldüğü ve çocukların zorba, kurban, seyirci gibi rollerde olabildikleri görülmektedir (Uysal ve Dinçer, 2012). Zorba ve kurban olma durumlarının sosyal becerilerden etkilendiği ve zayıf sosyal becerilerin kurban ve zorba olmakla ilişkili olduğu bulguları elde edilen çalışmalar bulunmaktadır. Sosyal becerilerin geliştirilmesiyle de kurban durumunda azalmalar olduğu belirtilmiştir (Fox ve Boulton, 2005; Postigo vd., 2012). McGoey vd. (2023) çalışmalarında okul öncesi çocuklara yönelik hazırlanmış sosyal beceri geliştirme programı ile çocuklardaki davranışsal değişiklik ve zorbalık durumu gözlemlemişlerdir. Prososyal

davranışlarda artma, problem davranışlarda azalma görülürken zorba-kurban veya pasif zorba olma durumunda anlamlı bir sonuç elde edilmemiştir. Zorbalık bireysel ve çevresel etmenlerden etkilenabilmektedir. Çevresel etmenlerden aile ele alındığında çocuğun aile içi zorbalığa tanıklık etmesi veya buna maruz kalması ile zorbalık davranışlarını model alarak zorba veya kurban rolünde bulunabilir (Özada ve Duyan, 2018; Uysal ve Dinçer, 2012). Nordhagen vd. (2005) okul öncesi çocuklarda zorbalığın yaygın olarak görüldüğünü ve zorbalığın sosyal eşitsizliğe bağlı sebeplerinde etkili olduğunu vurgulamışlardır. Çocuklarda saldırgan davranışlar, sosyal öğrenme ve bağlanma kuramları çerçevesinde zorbalığa yönelik ebeveyn-çocuk iletişimi, ebeveyn-çocuk ilişkisi ve ebeveyn tutumları konuları üzerinden ele alınmaktadır (Özada ve Duyan, 2018). Nation vd. (2008) ebeveyni ile daha az iş birliği içinde bulunan çocuklarda zorbalık davranışının daha yaygın görüldüğünü, Healy vd. (2015) pozitif ebeveyn davranışlarının zorbalık üzerinde anlamlı şekilde zorbalığı azalttığını belirtmişlerdir. Yu vd. (2019) yaptıkları çalışmada ise annenin sevgisini geri çekmesi ile okul öncesi çocuklarda zorbalık davranışları arasında anlamlı ilişki bulmuşlardır. Kim vd. (2011) yaptıkları çalışmada saldırgan davranış sergileyen okul öncesi çocuklara sosyal beceri eğitimi vermek ve ebeveynleri de bu eğitime dahil ederek eğitim sonrası sonuçları değerlendirmişlerdir. Olumlu ebeveynlik davranışlarının bu saldırgan davranışların azalmasında oldukça etkili olduğunu söylemişlerdir. Smith ve Myron-Wilson (1998) çalışmalarında sert ebeveyn tarzının ve şiddet içeren ebeveyn davranışlarının çocuklarda zorbalıkla ilgili olduğunu öne sürerken aşırı koruyucu ebeveynlerin çocuklarında ise mağdur olma durumlarının gözlemlendiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenin sınıfta oluşturduğu ortam ve zorbalık karşısında sergilediği tutum, çocukların mizacı, aileye ve akranlara ait özellikler (Tatiani, 2021), aile ortamında sıcak ilişkilerin bulunmayışı, ebeveynin zorba davranışlar sergilemesi ve zorba davranışlara karşı tepkileri, çocukların aksiyon vb. temalı oyun ve çizgi filmlere maruz kalması (Danacı ve Çetin, 2016) gibi çok sayıda faktör zorbalık davranışları üzerinde etkili olabilmektedir.

Bu çalışmada ebeveynlerin sosyal becerileri ile çocuklarının zorbalık davranışları arasında ilişki olabileceği hipotezi doğrulanmamış gibi gözükse de bu durumun çalışma grubunun özelliklerine bağlı olduğu açıktır. Çalışma grubundaki ebeveynlerin sosyal becerileri ortanın üzerinde iyi düzeyde olduğundan okul öncesi çocuklarının zorbalık davranışlarının düşük düzeyde olması beklenen bir sonuçtur. Yani ebeveynlerin sosyal becerileri iyi olduğu için çocukların zorbalık davranışlarının düşük olduğu söylenebilir. Bunun yanında çocukların okul öncesi eğitime başlamalarıyla akranlarıyla daha fazla birlikte olmaları, akran ilişkileri üzerinde ise sınıf öğretmeninin etkili bir faktör olması söz konusudur. Öğretmenlerin sınıf yönetimi konusunda başarılı olması, sınıf içinde akran ilişkilerini olumlu yönde etkileyeceğinden çocuklarda zorbalık davranışlarının daha düşük olması beklenir. Sonuç olarak okul öncesi çocukların zorbalık davranışlarının tek başına ebeveynin sosyal beceriyle değil aynı zamanda olumlu sınıf atmosferiyle de ilgili olduğu söylenebilir. Çalışmadan elde edilen bulgular ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular ve alan yazındaki bilgilere dayanılarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Zorbalığın önlenmesi için zorbalık davranışları ortaya çıkmadan önce, okul öncesi yıllardan itibaren çocukların sosyal ve duygusal öğrenmelerini destekleyecek etkinliklere yer verilmesi; iş birliği, yardımlaşma, paylaşma, arkadaşlık, nezaket gibi değerlerin oluşması veya pekiştirilmesine yönelik özel çaba gösterilmesi önerilebilir.
- Bireylerin duygularını yönetme konusunda bilinçli çaba göstermeleri, başkalarının duygularını anlama yanında kendi duygularını da anlama ve doğru ifade etme konusunda deneyim elde edecek etkinliklere dahil olmaları önerilebilir. Ebeveynler, çocuklarında

istenmeyen herhangi bir durum oluşmadan önce bilgi ve deneyimlerini artırmaya çalışabilirler. Çocuklarıyla ilgili iyi birer gözlemci olmaları, olumlu aile iklimi oluşturmaya özen göstermeleri, çocuklarının arkadaşlık ilişkilerinde de destek olmaları önerilebilir.

- Bu çalışmada, çocukların zorbalık davranışları oldukça düşük ve ebeveynlerin sosyal becerilerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. İki değişken arasındaki ilişkinin ortaya konmasında öncelikle çocukların zorba ve kurban olarak belirlenmesi, ebeveynlerin sosyal becerilerinin düşük ve yüksek olarak belirlenmesi gibi kriterlerin sağlanması, daha sonra iki değişken arasındaki ilişkinin incelenmesi önerilebilir. Veriler gözlem ve görüşme gibi nitel verilerle desteklenebilir.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, T. (2019). *Algılanan Ebeveyn Tutumlarının Koşullu Öz-Değer ve Depresyondaki Yeri*. İstanbul: Hiperlink.
- Atmaca, R. N., Akduman, G. G., & Sarıbaş, M. Ş. (2021). Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin annelerinin empati becerileri ile ilişkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(77), 134-151.
- Ayaz Alkaya, S., & Avşar, F. (2017). Okul çağı çocuklarının akran zorbalığı durumları ile atılganlık düzeyleri ve ilişkili faktörlerin incelenmesi. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 14(3), 185-191.
- Aydoğan, Y., & Özyürek, A. (2016). Sosyal beceri envanteri (SOBE): geliştirilmesi, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *ACED Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, 9, 44-56.
- Bailey, P. E., & Henry, J. D. (2008). Growing less empathic with age: Disinhibition of the self-perspective. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 63(4), 219-226.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Belacchi, C., & Farina, E. (2010). Prosocial/hostile roles and emotion comprehension in preschoolers. *Aggressive Behavior*, 36(6), 371-389.
- Bozkurt Yükcü, Ş. (2017). Bağımsız anaokullarına devam eden çocukların duygu düzenleme ve sosyal problem çözme becerileri ile ebeveynlerinin duygusal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Camodeca, M., & Coppola, G. (2019). Participant roles in preschool bullying: The impact of emotion regulation, social preference, and quality of the teacher-child relationship. *Social Development*, 28(1), 3-21.
- Camodeca, M., Caravita, S. C., & Coppola, G. (2014). Bullying in preschool: The associations between participant roles, social competence, and social preference. *Aggressive Behavior*, 41(4), 310-321.
- Ceylan, Ö. (2017). Anne baba tutumları ile çocuğun sosyalleşme süreci arasındaki ilişki: okul öncesi örneği (Yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Cousins, J. H., Power, T. G., & Olvera-Ezzell, N. (1993). Mexican-american mothers' socialization strategies: effects of education, acculturation, and health locus of control. *Journal of Experimental Child Psychology*, 55(2), 258-276.
- Dinçer, Ç., Baş, T., Teke, N., Aydın, E., İpek, S., & Gökteş, İ. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının kişiler arası problem çözme ve sosyal becerileri ile akran ilişkilerinin değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 882-900.
- Douvlos, C. (2019). Bullying in preschool children. *Psychological Thought*, 12(1).

Ebeveynlerin Sosyal Becerileri ile Okul Öncesi Çocukların Zorba-Kurban Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

- Dunn, J., & Munn, P. (1986). Sibling quarrels and maternal intervention: Individual differences in understanding and aggression. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 27(5), 583-595.
- Dunsmore, J. C., Noguchi, R. J., Garner, P. W., Casey, E. C., & Bhullar, N. (2008). Gender-specific linkages of affective social competence with peer relations in preschool children. *Early Education and Development*, 19(2), 211-237.
- Egbochuku, E. O. (2007). Bullying in Nigerian schools: Prevalence study and implications for counselling. *Journal of Social Sciences*, 14(1), 65-71.
- Erdoğan, M. Y. (2008). Duygusal zekanın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(23), 62-76.
- Eslea, M., & Smith, P. K. (2000). Pupil and parent attitudes towards bullying in primary schools. *European Journal of Psychology of Education*, 15, 207-219.
- Fletcher, A. C., Darling, N. E., Steinberg, L., & Dornbusch, S. (1995). The company they keep: Relation of adolescents' adjustment and behavior to their friends' perceptions of authoritative parenting in the social network. *Developmental Psychology*, 31(2), 300.
- Fox, C. L., & Boulton, M. J. (2005). The social skills problems of victims of bullying: Self, peer and teacher perceptions. *British Journal of Educational Psychology*, 75(2), 313-328.
- Fox, R. A., Platz, D. L., & Bentley, K. S. (1995). Maternal factors related to parenting practices, developmental expectations, and perceptions of child behavior problems. *The Journal of Genetic Psychology*, 156(4), 431-441.
- Gillies-Rezo, S., & Bosacki, S. (2003). Invisible Bruises: Kindergartners' perceptions of bullying. *International Journal of Children's Spirituality*, 8(2), 163-177.
- Girgin, G., Çetingöz, D., & Vural, D. E. (2011). Öğretmen adaylarının sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), 38-49.
- Gülşay Ogelman, H. (2016). *Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gülşay Ogelman, H., & Sarıkaya, H. E. (2014). 5-6 Yaş çocukların sosyal beceri, akran ilişkileri ve okula uyum düzeyleri ile kardeş değişkenleri arasındaki ilişkiler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 41, 1-11.
- Gülşay, H. (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkiler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 82-93.
- Hanish, L. D., Hill, A., Gosney, S., & Fabes, R. A. (2010). Girls, boys, and bullying in preschool: the role of gender in the development of bullying. In *Bullying in North American Schools* (pp. 152-166). Routledge.
- Healy, K. L., Sanders, M. R., & Iyer, A. (2015). Parenting practices, children's peer relationships and being bullied at school. *Journal of Child and Family Studies*, 24, 127-140.
- Jenkins, L. N., Mulvey, N., & Floress, M. T. (2017). Social and language skills as predictors of bullying roles in early childhood: A narrative summary of the literature. *Education and Treatment of Children*, 40(3), 401-417.
- Jia, S., Wang, L., & Shi, Y. (2014). Relationship between parenting and proactive versus reactive aggression among Chinese preschool children. *Archives of Psychiatric Nursing*, 28(2), 152-157.
- Kim, M. J., Doh, H. S., Hong, J. S., & Choi, M. K. (2011). Social skills training and parent education programs for aggressive preschoolers and their parents in South Korea. *Children and Youth Services Review*, 33(6), 838-845.
- Korkut, E.S., & Özyürek, A. (2022). Okul öncesi çocuklarda zorba-kurban davranışları ve sosyal beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(58), 157- 177.

- Köyceğiz, M., & Özbey, S. (2019). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin iletişim becerileri ile çocuklarının sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39(3), 1707-1734.
- McDowell, D. J., Parke, R. D., & Spitzer, S. (2002). Parent and child cognitive representations of social situations and children's social competence. *Social Development*, 11(4), 469-486.
- McGoey, K. M., Aberson, A., Green, B., & Bandi Stewart, S. (2023). Building foundations for friendship: Preventing bullying behavior in preschool. *Perspectives on Early Childhood Psychology and Education*, 7(1), 186-205.
- McKinnon, M. C., & Moscovitch, M. (2007). Domain-general contributions to social reasoning: Theory of mind and deontic reasoning re-explored. *Cognition*, 102(2), 179-218.
- Mercan, H., & Yükselen, A. (2022). 60-72 aylık çocukların öz düzenleme becerileri ile zorbalıkla baş etme stratejilerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20(2), 587-609.
- Metin-Aslan, Ö., & Tuğrul, B. (2013). Anaokuluna devam eden çocukların oyun davranışları ve oyunlarında ortaya çıkan zorbalık davranışlarının incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13, 27-41.
- Nation, M., Vieno, A., Perkins, D. D., & Santinello, M. (2008). Bullying in school and adolescent sense of empowerment: An analysis of relationships with parents, friends, and teachers. *Journal of community & applied social psychology*, 18(3), 211-232.
- Nordhagen, R., Nielsen, A., Stigum, H., & Köhler, L. (2005). Parental reported bullying among nordic children: a population-based study. *Child: Care, Health and Development*, 31(6), 693-701.
- Ostrov, J. M., Crick, N. R., & Stauffacher, K. (2006). Relational aggression in sibling and peer relationships during early childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 27(3), 241-253.
- Özada, A., & Duyan, V. (2018). Parent-child relationship and bullying. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 12(1), 49-55.
- Özözen Danacı, M., & Çetin, Z. (2019). 48-60 aylık çocukların okul zorbalığına yönelim düzeyleri. *Journal of Instructional Technologies and Teacher Education*, 8(2), 21-29.
- Özyürek, A. (2023). Okul öncesi çocuklarda mizaç-zorbalık ilişkisi ve mizaç özelliklerinin zorbalık davranışlarına etkisi. *Asya Studies*, 7(23), 1-14.
- Özyürek, A. ve Kurnaz, F. B. (2019). Zorba ve Kurban Davranışlarını Değerlendirme Formu: Güvenilirliği ve Geçerliliği. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 246-261.
- Perren, S., & Alsaker, F. D. (2006). Social behavior and peer relationships of victims, bully-victims, and bullies in kindergarten. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(1), 45-57.
- Pettit, G. S., Harrist, A. W., Bates, J. E., & Dodge, K. A. (1991). Family interaction, social cognition and children's subsequent relations with peers at kindergarten. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8(3), 383-402.
- Postigo, S., González, R., Mateu, C., & Montoya, I. (2012). Predicting bullying: maladjustment, social skills and popularity. *Educational Psychology*, 32(5), 627-639.
- Repo, L., & Sajaniemi, N. (2015). Prevention of bullying in early educational settings: Pedagogical and organisational factors related to bullying. *European Early Childhood Education Research Journal*, 23(4), 461-475.
- Ross, C. E., & Mirowsky, J. (2008). Age and the balance of emotions. *Social Science & Medicine*, 66(12), 2391-2400.
- Saarento, S., & Salmivalli, C. (2015). The role of classroom peer ecology and bystanders' responses in bullying. *Child Development Perspectives*, 9(4), 201-205.

Ebeveynlerin Sosyal Becerileri ile Okul Öncesi Çocukların Zorba-Kurban Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

- Salı, G. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarında akran ilişkilerinin ve akran şiddetine maruz kalmanın çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Çukurova University. Faculty of Education Journal*, 43(2), 195-216.
- Seven, S. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 51(51), 477-499.
- Smith, P. K., & Myron-Wilson, R. (1998). Parenting and school bullying. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 3(3), 405-417.
- Stauffacher, K., & DeHart, G. B. (2005). Preschoolers' relational aggression with siblings and with friends. *Early Education & Development*, 16(2), 185-206.
- Sullivan, S., & Ruffman, T. (2004). Social understanding: How does it fare with advancing years? *British Journal of Psychology*, 95(1), 1-18.
- Şener, N. Ü., Başar, M., Buket, Ş. E. N., & Göncü, A. (2015). Öğretmen görüşlerine göre öğrencilerin zorba davranışlara başvurma düzeyleri ve öğrenme ortamlarının incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 41(41), 157-173.
- Tanrıkulu, İ., Özdiç, N. K., & Besnili, Z. N. (2021). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı ve okul yapısı ile ilgili değişkenlerin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 857-873.
- Tatar, A., Özdemir, H., Haşlak, F. D., Atsızelti, Ş., Özüdoğru, M. T., Çavuşoğlu, F., & Saltukoğlu, G. (2018). Yetişkinler için A Sosyal Beceri Ölçeği'nin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(68), 69-88.
- Tatar, A., Özdemir, H., Haşlak, F. D., Atsızelti, Ş., Özüdoğru, M. T., Çavuşoğlu, F., & Saltukoğlu, G. (2018). Yetişkinler için A Sosyal Beceri Ölçeği'nin geliştirilmesi ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(68), 69-88.
- Tatiani, G. (2021). The influence of parental style and socioeconomic circumstances on school bullying: a systematic review. *Journal of Educational Research and Reviews*, 9(1), 1-5.
- Tepetaş, G. Ş., Akgun, E., & Altun, S. A. (2010). Identifying preschool teachers' opinion about peer bullying. *Procedia-social and behavioral sciences*, 2(2), 1675-1679.
- Totan, T., & Yöndem, Z. D. (2007). Ergenlerde zorbalığın anne baba ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 53-68.
- Tremblay, R. E., Japel, C., Perusse, D., McDuff, P., Boivin, M., Zoccolillo, M., & Montplaisir, J. (1999). The search for the age of 'onset' of physical aggression: Rousseau and Bandura revisited. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 9(1), 8-23.
- Ural, G., Gültekin Akduman, G., & Şepitci Sarıbaş, M. (2020). Okul öncesi dönem çocukların öz düzenleme becerileri ile akran zorbalığına maruz kalma düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 13(70), 845-856.
- Ural, G., Gülümser Gültekin, G., & Şepitci Sarıbaş, M. (2022). Okul öncesi çocuklarının akran zorbalığına maruz kalma düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 12(1), 313-337.
- Uysal, H., & Dinçer, Ç. (2012). Peer bullying during early childhood. *Journal of Theoretical Educational Science*, 5(4), 468-483.
- Uysal, H., & Dinçer, Ç. (2013). Okul öncesi dönemde karşılaşılan fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 38(169), 328-345.
- Yetgin, A. (2020). İlkokulda okuduğunu anlama yaratıcı okuma eleştirel düşünme ve üstbilişsel farkındalık: İlişkisel tarama modelinde bir araştırma (Yüksek lisans Tezi), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

- Yeung, D. Y., Wong, C. K., & Lok, D. P. (2011). Emotion regulation mediates age differences in emotions. *Aging & Mental Health, 15*(3), 414-418.
- Yu, J., Cheah, C. S., Hart, C. H., Yang, C., & Olsen, J. A. (2019). Longitudinal effects of maternal love withdrawal and guilt induction on Chinese American preschoolers' bullying aggressive behavior. *Development and Psychopathology, 31*(4), 1467-1475.